

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-117>

УДК 330.322.4:338.45.021.8:620.9

СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНЕ ІНВЕСТУВАННЯ ТА ЙОГО РОЛЬ В ЕНЕРГЕТИЧНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

SOCIALLY RESPONSIBLE INVESTMENT AND ITS ROLE IN THE ENERGY SECTOR OF ECONOMY

Шевєрдін Олександр Олександрович

аспірант,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-4173-9696>

Лопушняк Галина Степанівна

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8576-6440>

Sheverdin Oleksandr, Lopushniak Halyna

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

У статті досліджено соціально відповідальне інвестування та його роль в енергетичному секторі економіки. Визначено ключові напрями соціально відповідального інвестування енергетичного сектору економіки (розвиток відновлюваних джерел енергії та підвищення енергоефективності). Здійснено класифікацію ризиків соціально відповідального інвестування енергетичного сектору економіки на такі групи: політико-правові, екологічні, соціальні, фінансово-економічні, техніко-технологічні, управлінські. Виокремлено чинники впливу на потоки соціально відповідальних інвестицій в енергетичний сектор економіки: геофізичні умови; економічний стан країни та рівень доходів населення; особливості технологічних процесів та рівень інновацій; державна політика щодо соціально відповідального інвестування; чисельність населення; витрати на викопні види палива; витрати на започаткування соціально відповідального бізнесу.

Ключові слова: соціально відповідальне інвестування, енергетичний сектор, сталий розвиток, відновлювальні джерела енергії, енергоефективність, ризики соціально відповідального інвестування; чинники впливу на потоки соціально відповідальних інвестицій.

The article studies socially responsible investment and its role in the energy sector of the economy. In recent years, Ukraine has been reforming the energy sector of the economy and introducing sustainable practices. Encouraging socially responsible investment in energy companies, as well as legal and regulatory changes, are essential to accelerate this process. Although Ukraine has adopted certain strategies, laws and regulations, as well as adheres to international documents, socially responsible investment is still a relatively new practice for the energy sector of the economy. It was determined that the key areas of socially responsible investment in the energy sector of the economy should be the development of renewable energy sources (RES) and the improvement of energy efficiency. Renewable energy sources have the potential to significantly reduce greenhouse gas emissions, improve air quality and human health, and provide access to energy for the underprivileged. Energy efficiency remains an important aspect for most countries aimed at reducing energy consumption and using clean energy sources. Investments in energy-efficient technologies and equipment are critical, although the level of such investments is currently insufficient. Risks of socially responsible investment in the energy sector of the economy have been classified into the following groups: political-legal, environmental, social, financial-economic, technical-technological, managerial. Factors affecting the flows of socially responsible investments in the energy sector of the economy are singled out: geophysical conditions; the economic condition of the country and the level of income of the population; peculiarities of technological processes and the level of innovation; state policy on socially responsible investment; population size; expenditure on fossil fuels; costs of starting a socially responsible business. To reform the energy sector of the economy in the context of achieving the goals of sustainable development, it is necessary to actively work on increasing energy efficiency, increasing the share of RES and creating a favorable environment for socially responsible investment.

Keywords: socially responsible investment, energy sector, sustainable development, renewable energy sources, energy efficiency, risks of socially responsible investment; factors influencing the flows of socially responsible investments.

Постановка проблеми. Соціально відповідальне інвестування є сучасною тенденцією в економіці, яка відзначається поступовим переходом все більшої кількості інвесторів до поєднання фінансових цілей з бажанням вирішення соціальних, етичних та екологічних проблем. Інвестиції стають засобом забезпечення балансу між соціальною справедливістю та економічною ефективністю. Для України це особливо актуально в контексті процесів євроінтеграції та майбутнього повоєнного відновлення країни. Наразі Україні необхідно відновити зруйновану інфраструктуру та засоби існування для людей, одночасно досягаючи цілей декарбонізації економіки та боротьби зі зміною клімату. Отже, забезпечення сталого розвитку в українських реаліях є важливим для всіх галузей економіки, зокрема і для енергетичного сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливий внесок у дослідження соціально відповідального інвестування зробили такі вітчизняні науковці, як: С. Богуславська, І. Васильчук [1], Д. Дяковський [2], І. Заблудська [3], І. Тяжкороб [3], К. Серебряк [3], О. Майстренко [4], О. Панухник, У. Плекан, Н. Панченко та інші. Перспективи розвитку енергетичного сектору економіки у своїх працях досліджували О. Гвоздевич, А. Дейна [5], А. Завербний [6], Л. Кульчицька-Жигайло, С. Науменкова, М. Подольський, Ю. Постол, М. Стручаєв, Є. Шаталов.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сьогодні дослідження питання соціально відповідального інвестування та його ролі в енергетичному секторі економіки залишається актуальним і потребує подальшого пошуку напрямів його систематизації та узагальнення з метою визначення оптимальних стратегій для підприємств енергетичного сектору в досягненні сталих соціальних результатів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження особливостей соціально відповідального інвестування та його ролі в енергетичному секторі економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. У контексті актуалізації питань майбутнього повоєнного відновлення та посилення євроінтеграційних процесів в Україні, розвиток соціально відповідального інвестування енергетичного сектору економіки стає особливо важливим. Це вимагає удосконалення стандартів інвестиційного бізнесу, забезпечення захисту майнових прав учасни-

ків колективних інвестицій та підвищення привабливості країни для вітчизняних і зарубіжних інвесторів.

В умовах сьогодення дотримання принципів сталого розвитку стає конкурентною перевагою для бізнесу в енергетичному секторі та важливим фактором сталого розвитку для держави та суспільства. Але наразі через складні економічні, політичні та соціальні виклики, включаючи військову агресію та окупацію частини території, дещо ускладнюється реалізація політики сталого розвитку.

Соціально відповідальне інвестування є ключовим елементом сприяння сталому розвитку та створенню здорового бізнес-середовища в енергетичному секторі. Практики поширення соціально відповідального інвестування зменшують соціальні та екологічні ризики, захищають права зацікавлених сторін і створюють цінності. Низький рівень соціально відповідального інвестування може негативно вплинути на бізнес-середовище в енергетичному секторі та якість інвестицій, призвести до суттєвих проблем в операційній діяльності, а також до погіршення стану довкілля, появи незадовільних умов праці та порушення прав людини.

Останніми роками Україна здійснює реформування енергетичного сектору економіки та запроваджує сталі практики. Заохочення соціально відповідального інвестування в енергетичних компаніях, а також правові та регуляторні зміни є важливими для прискорення цього процесу. Хоча Україна ухвалила певні стратегії, закони та нормативні акти, а також дотримується міжнародних документів, соціально відповідальне інвестування досі є відносно новою практикою для енергетичного сектору економіки [7].

З метою більш детального дослідження соціально відповідального інвестування та його ролі в енергетичному секторі економіки доцільно класифікувати ризики в цій сфері. Заслугує на увагу розподіл ризиків соціально відповідального інвестування енергетичного сектору економіки на такі групи: політико-правові, екологічні, соціальні, фінансово-економічні, техніко-технологічні, управлінські (рис. 1).

В енергетичному секторі особливо актуальні ризики, що пов'язані з погіршенням стану довкілля, порушенням трудових прав, прав людини та корупцією. Важливим компонентом сприяння розвитку соціально відповідального інвестування та пом'якшення цих ризиків є належна перевірка відповідаль-

ного ведення бізнесу. Це дозволяє компаніям виявляти несприятливий вплив, запобігати йому та усувати його наслідки [7].

У контексті реформування енергетичного сектору та забезпечення його сталого розвитку була визначена глобальна ціль № 7 «Доступна та чиста енергія», що спрямована на подолання енергетичної бідності, забезпечення доступності енергетичних ресурсів для всіх споживачів, екологічно чисте та ефективне використання й управління обмеженими енергетичними ресурсами, а також впровадження енергоефективних заходів на всіх рівнях. Реалізація даної цілі передбачає виконання наступних кроків: розширення інфраструктури та модернізація мереж для забезпечення надійного та сталого енергопостачання шляхом впровадження інноваційних технологій; забезпечення диверсифікації постачання первинних енергоресурсів; збільшення частки відновлюваної енергетики в національному енергетичному балансі; підвищення енергоефективності національної економіки [8].

За таких умов ключовими напрямками соціально відповідального інвестування енергетичного сектору економіки мають стати розвиток відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) та підвищення енергоефективності (рис. 2).

З точки зору енергетичної безпеки та екологічності, відновлювані джерела енергії (ВДЕ) є ключем до кращого майбутнього, якого прагне людство. Вони дозволяють суттєво зменшити викиди парникових газів, підвищити якість повітря, покращити стан здоров'я людей, а також відкривають нові можливості для мало-забезпечених енергією верств населення.

Соціально відповідальні інвестиції у ВДЕ є економічною можливістю, яку сьогодні намагаються використати багато інвесторів. Глобальні тенденції інвестування в генеруючі потужності, що працюють на ВДЕ, свідчать про готовність інвесторів вкладати сотні мільярдів доларів у розвиток відновлюваної енергетики задля енергетичного переходу. Удосконалення технологій, розміщення генеруючих потужностей ВДЕ в регіонах з низькими витратами, державні тендерні схеми та податкові стимули роблять інвестиції у відновлювані потужності більш конкурентоспроможними. Однак, основними перепонами на шляху до повного переходу на ВДЕ залишаються висока капіталоємність проєктів, питання балансування електроенергетичних потужностей та зростаючі потреби у фінансових ресурсах.

Питання підвищення енергоефективності, збільшення доступу до енергоносіїв за доступною ціною та ощадливе їх використання залишаються актуальними протягом останніх десятиліть і є ключовими у глобальній цілі скорочення викидів парникових газів. Концепція енергоефективності зосереджується на продуктах, послугах, технологіях та інфраструктурі, що допомагають організаціям, компаніям і домогосподарствам зменшити споживання енергії, використовувати чисті джерела енергії або впроваджувати системи управління для покращення використання енергії.

Інвестиції в енергоефективність включають додаткові витрати на придбання та введення в експлуатацію нового енергоефективного обладнання або повну вартість інновацій, що знижують споживання енергії. До 2050 року найбільший внесок у скорочення викидів парникових газів у світі має бути досягнутий саме завдяки широкомасштабній економії енергоресурсів та їх ефективному використанню. Однак рівень інвестицій в енергоефективність все ще є недостатнім [9].

Залучення соціально відповідальних інвестицій в енергоефективність є складним завданням через недостатнє розуміння та сприйняття того, як вони впроваджуються на практиці, через певні ризики неповернення коштів та низький рівень прибутковості таких інвестицій. Активізація соціально відповідальних інвестицій у цей сектор стане можливою за умови сприятливого політичного середовища, впровадження нових та інноваційних бізнес-моделей, покращення якості та доступності інформації [9; 10].

У контексті розвитку соціально відповідального інвестування енергетичного сектору економіки важливо розуміти ключові чинники, які впливають на потоки цих інвестицій. До таких чинників належать: енергетична політика держави, яка відображає існуючі підходи до виробництва та споживання енергетичних ресурсів і структуру енергетичного балансу; політична ситуація в країні, яка може мати значний вплив на енергетичний сектор. Наприклад, введення воєнного стану в Україні створило нові виклики для функціонування енергетичного сектору та негативно вплинуло на показник енергоємності економіки. Внаслідок необхідності забезпечення потреб населення та підприємств в енергетичних ресурсах виникла потреба збільшити частку викопного палива у структурі генерації. Погіршення інвестиційного клімату та

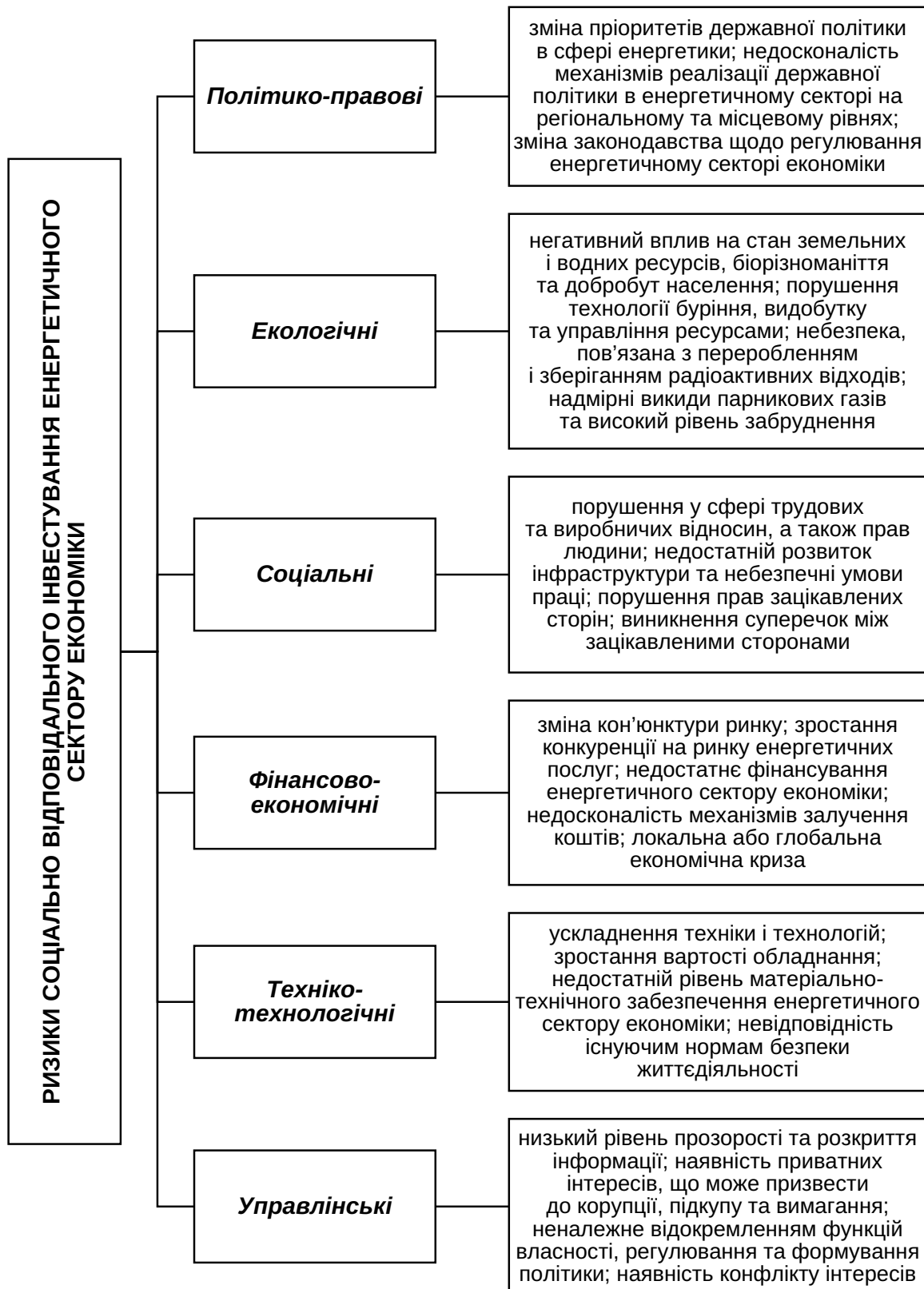


Рис. 1. Ризики соціально відповідального інвестування енергетичного сектору економіки

Джерело: сформовано автором

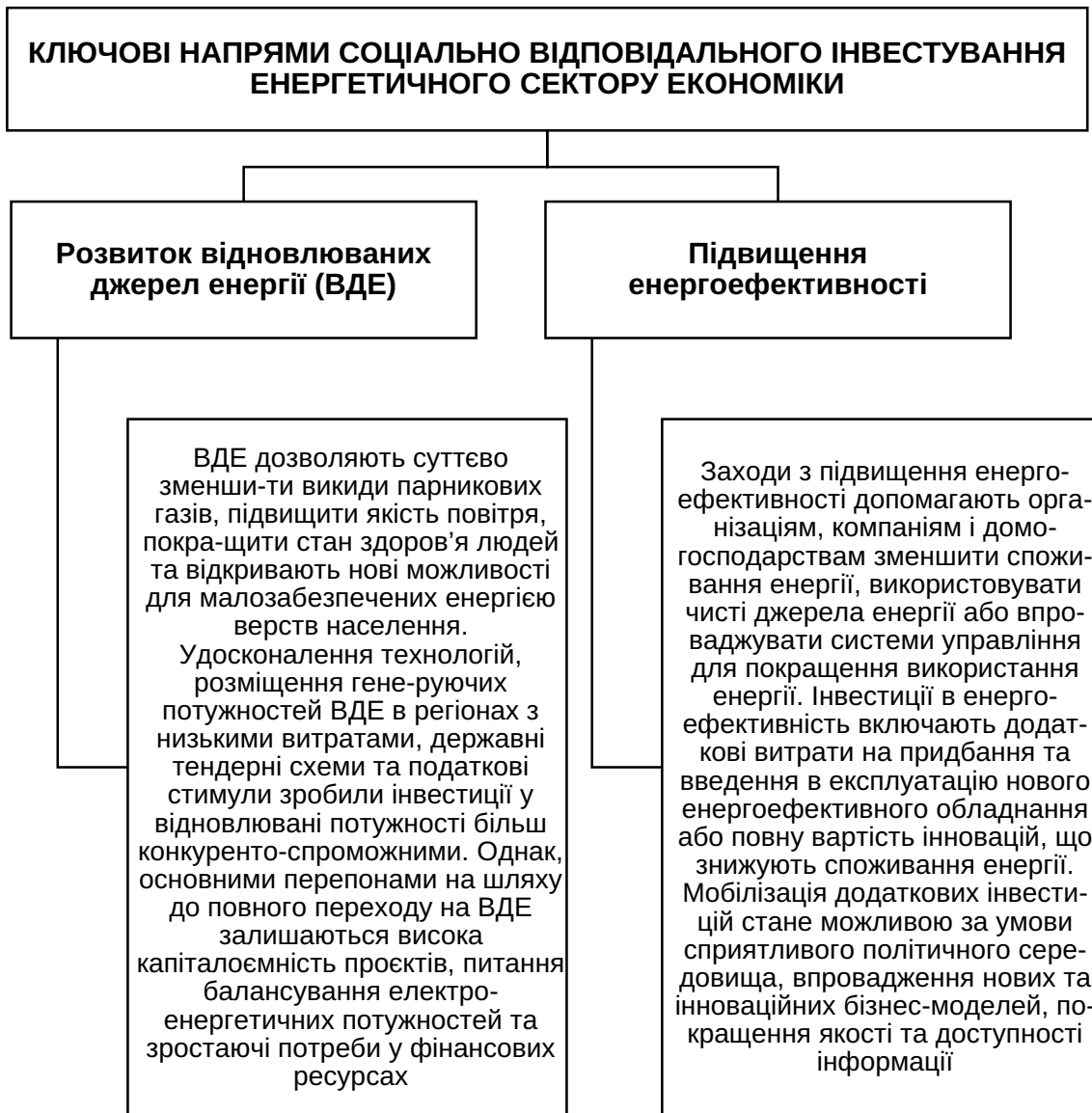


Рис. 2. Ключові напрями соціально відповідального інвестування енергетичного сектору економіки

Джерело: сформовано автором

постійна загроза пошкодження енергетичної інфраструктури уповільнили розвиток відновлюваних джерел енергії.

Виходячи з вищезазначеного, доцільно виокремити такі чинники впливу на потоки соціально відповідальних інвестицій в енергетичний сектор економіки: геофізичні умови; економічний стан країни та рівень доходів населення; особливості технологічних процесів та рівень інновацій; державна політика щодо соціально відповідального інвестування; чисельність населення; витрати на викопні види палива; витрати на започаткування соціально відповідального бізнесу (рис. 3).

Отже, забезпечення сталого розвитку є закликом до реформування енергетичного

сектору економіки та актуалізації процесу соціально відповідального інвестування навіть в надскладних умовах військового стану.

Висновки. Соціально відповідальне інвестування є ключовим інструментом реформування енергетичного сектору економіки, особливо в контексті сталого розвитку. Ключовими напрямками соціально відповідального інвестування енергетичного сектору економіки мають стати розвиток відновлюваних джерел енергії та підвищення енергоефективності. Відновлювані джерела енергії мають потенціал суттєво знизити викиди парникових газів, покращити якість повітря та стан здоров'я людей. Підвищення енерго-

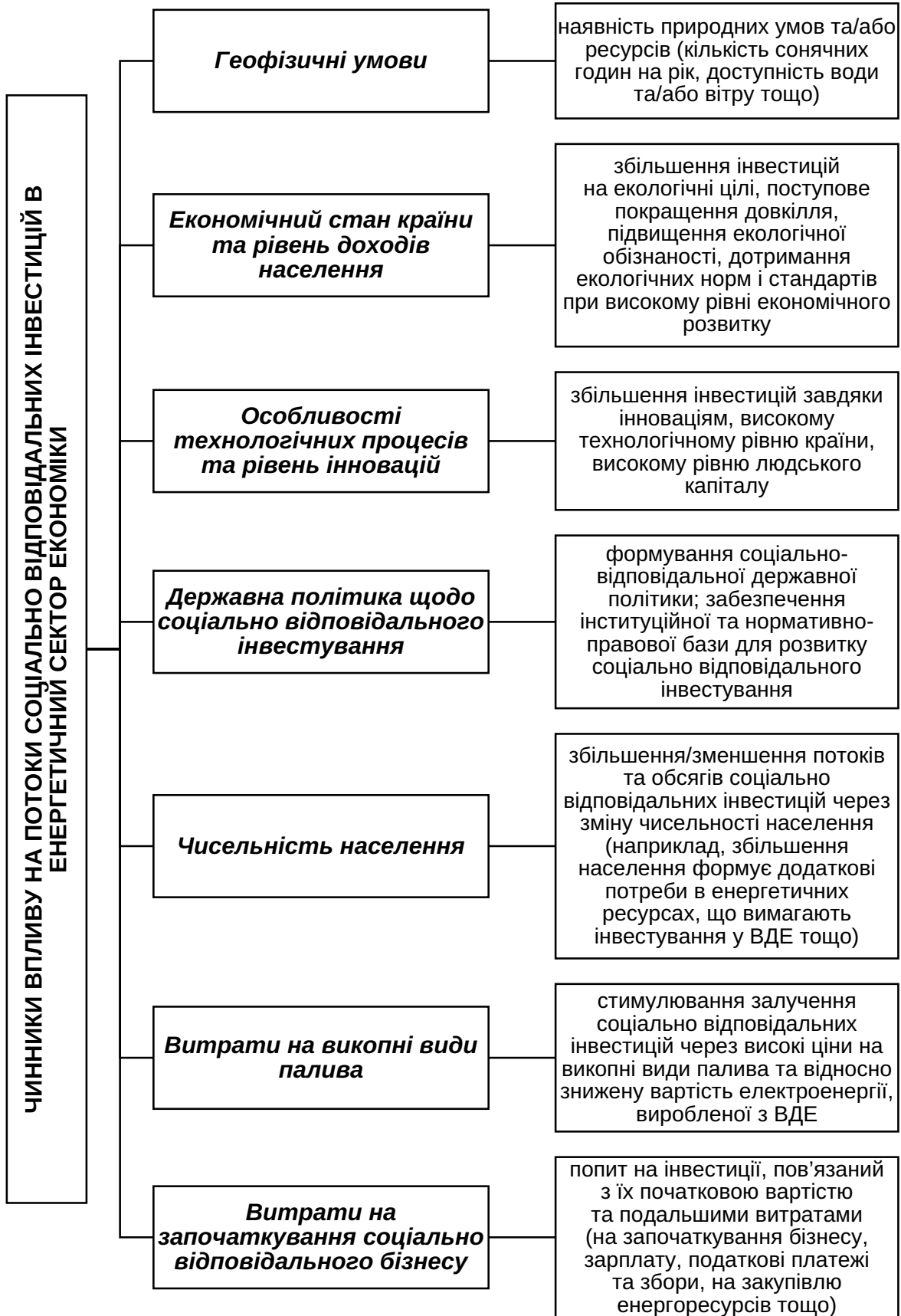


Рис. 3. Чинники впливу на потоки соціально відповідальних інвестицій в енергетичний сектор економіки

Джерело: сформовано автором на основі [9; 10]

ефективності також залишається важливим аспектом для реформування енергетичного сектору економіки, спрямованим на скорочення споживання енергії та використання чистих джерел енергії.

Введення воєнного стану в Україні створює додаткові виклики для енергетичного сектору економіки, уповільнюючи розвиток відновлюваних джерел енергії через погіршення інвестиційного клімату та загрози пошкодження інфраструктури. Мобілізація додаткових інвестицій в енергетичний сектор економіки

потребує сприятливого політичного середовища та інноваційних бізнес-моделей, а також покращення доступності та якості інформації для зниження інвестиційних ризиків і підвищення довіри інвесторів.

Загалом, для реформування енергетичного сектору економіки в контексті досягнення цілей сталого розвитку необхідно активно працювати над підвищенням енергоефективності, збільшенням частки ВДЕ та створенням сприятливого середовища для соціально відповідального інвестування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Васильчук І. П. Теоретико-методологічні засади й еволюція концепції соціально відповідального інвестування. *Бізнес Інформ*. 2015. № 1. С. 21–28.
2. Дяковський Д. А. Соціально-відповідальні інвестиції як перспективний напрям інвестиційної діяльності: сутність і тенденції. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2016. № 1(1). С. 62–68.
3. Заблodsька І. В., Тяжкороб І.В., Серебряк К.І. Стратегічний аспект соціального інвестування в контексті регіонального розвитку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2019. № 31(4). С. 487–496.
4. Майстренко О. В. Соціально відповідальне інвестування: західний досвід. *Ефективна економіка*. 2015. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4393>
5. Дейна А. Прогнозування показників енергозбереження та енергоефективності України. *Economic and law paradigm of modern society*. 2018. № 1. С. 15–20.
6. Завербний А. С. Економічна політика України в сфері енергетики в умовах євроінтеграції: дис. канд. екон. наук: 08.00.03. Львів, 2019. 539 с.
7. Належні перевірки у практиці відповідального ведення бізнесу в енергетичному секторі України. OECD, 2021. 73 с.
8. Буряченко А., Славкова А. Реформування енергетичного сектору України для забезпечення сталого розвитку. *Modelling the development of the economic systems*. 2023. № 4. С. 130–137.
9. «Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст. Київ, Центр Разумкова, 2019. 316 с.
10. Огляд енергетичного сектору України: інституції, управління та політичні засади. OECD, 2019. 75 с.

REFERENCES:

1. Vasylichuk I. P. (2015) Teoretyko-metodolohichni zasady y evoliutsiia kontseptsii sotsialno vidpovidalnoho investuvannia [Theoretical and methodological foundations and evolution of the concept of socially responsible investment]. *Biznes Inform*, vol. 1, pp. 21–28. (in Ukrainian)
2. Diakovskiy D. A. (2016) Sotsialno-vidpovidalni investytsii yak perspektyvnyi napriam investytsiinoi diialnosti: sutnist i tendentsii [Socially responsible investments as a promising direction of investment activity: essence and trends]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Ekonomichni nauky*, vol. 1(1), pp. 62–68. (in Ukrainian)
3. Zablodska I. V., Tiazhkorob I. V., Sieriebriak K. I. (2019) Stratehichni aspekt sotsialnoho investuvannia v konteksti rehionalnoho rozvytku [Strategic aspect of social investment in the context of regional development]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*, vol. 31(4), pp. 487–496. (in Ukrainian)
4. Maistrenko O. V. (2015) Sotsialno vidpovidalne investuvannia: zakhidnyi dosvid [Socially responsible investment: Western experience]. *Efektivna ekonomika*, vol. 10. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4393>. (in Ukrainian)
5. Deina A. (2018) Prohnozuvannia pokaznykiv enerhozberezhennia ta enerhoefektyvnosti Ukrainy [Forecasting indicators of energy saving and energy efficiency of Ukraine]. *Economic and law paradigm of modern society*, vol. 1, pp.15-20. (in Ukrainian)
6. Zaverbnyi A. S. (2019) Ekonomichna polityka Ukrainy v sferi enerhetyky v umovakh yevrointehratsii [Economic policy of Ukraine in the field of energy in the conditions of European integration]: dys. kand. ekon. nauk: 08.00.03. Lviv, 539 p. (in Ukrainian)

7. OECD (2021) Nalezni perevirky u praktytsi vidpovidalnoho vedennia biznesu v enerhetychnomu sektori Ukrainy [Due diligence in the practice of responsible business conduct in the energy sector of Ukraine]. 73 p. (in Ukrainian)
8. Buriachenko A., Slavkova A. (2023) Reformuvannia enerhetychnoho sektoru Ukrainy dlia zabezpechennia staloho rozvytku [Reforming the energy sector of Ukraine to ensure sustainable development]. *Modelling the development of the economic systems*, vol. 4, pp. 130-137. (in Ukrainian)
9. Tsentri Razumkova (2019) «Zeleni» investytsii u stalomu rozvytku: svitovy dosvid ta ukraïnskyi kontekst [«Green» investments in sustainable development: world experience and the Ukrainian context]. Kyiv, 316 p. (in Ukrainian)
10. OECD (2019) Ohliad enerhetychnoho sektoru Ukrainy: instytutsii, upravlinnia ta politychni zasady [Overview of the energy sector of Ukraine: institutions, management and political foundations]. 75 p. (in Ukrainian)